

GŁOS Z NAD PREGOŁY

Nr 4 (69) kwiecień 2002 PISMO WSPÓLNOTY KULTURY POLSKIEJ W KALININGRADZIE

3 maja – Dzień Konstytucji Narodowe święto Polski

Ustawa Rządowa z 3 maja 1791 r. (Konstytucja 3 Maja)

PREAMBUŁA

„W imię Boga, w Trójcy Świętej jedyne. Stanisław August, z Bożej łaski i woli Narodu Król Polski, Wielki Książę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Siewierski i Czernihowski, wraz ze Stanami Skonfederowanymi, w liczbie podwójnej naród polski reprezentującymi.

Uznając, iż los nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia konstytucji narodowej jedynie zawisł, długim

doświadczeniem poznawszy zadawnione rządu naszego wady, a chcąc korzystać z pory, w jakiej się Europa znajduje i z tej dogorywającej chwili, która nas samym sobie wróciła, wolni od hańbiących obcej przemocy nakazów, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśliwość osobistą, egzystencję polityczną, niepodległość zewnętrzną i wolność wewnętrzną narodu, którego los w ręce nasze jest powierzony, chcąc oraz na błogosławieństwo, na wdzięczność współczesnych i przyszłych pokoleń zasłużyć, mimo przeszkód, które w

nas namiętności sprawować mogą dla dobra powszechnego, dla ugruntowania wolności, dla ocalenia Ojczyzny naszej i jej granic z największą stałością ducha, niniejszą konstytucję uchwalamy i tę całkowicie za świętą, za niewzruszoną deklarujemy, dopóki by naród w czasie prawem przepisany, wyraźną wolą swoją nie uznał potrzeby odmienienia w niej jakiego artykułu. Do której to konstytucji dalsze ustawy sejmu teraźniejszego we wszystkim stosować się mają”.

Jan Matejko. *Konstytucja 3 Maja 1791 r.*

Każdy Polak wie, że 3 maja to data szczególna – jest to rocznica uchwalenia przez Sejm Wielki (1788-1792) Konstytucji 3 maja w roku 1791. Była to jedna z pierwszych, nowoczesnych ustaw zasadniczych na świecie, która ustalała nie tylko obowiązki i powinności obywatela wobec państwa, ale też obowiązki państwa wobec obywatela. Odrzuciła z dawnych zasad ustrojowych to, co wobec

zagrożenia z zewnątrz stało się wyraźnie szkodliwe, jak wolna elekcja i liberum veto (prawo do zrywania obrad Sejmu przez każdego posła). Obywatelskie prawa polityczne zostały rozszerzone na mieszczan, państwo przyrzekało opiekę chłopom, potwierdzało też przywileje Żydów. Władza ustawodawcza przypadała Sejmowi głosującemu większością (tzw. Sejm skonfederowany, na który Katarzyna II wyraziła zgodę

dopiero w 1788, kiedy Rosja uwikłała się w kolejny konflikt wschodni i pozostawała w stanie wojny z Turcją), a wybieranemu na dwuletnie kadencje, władza wykonawcza – Straży Praw, wspólnej dla Polski i Litwy, której podporządkowano wszystkie urzędy, wspólne wojsko i skarb. Odpowiedzialność za naruszenie prawa przeniesiono z króla na ministrów usuwanych przez Sejm. Co 25 lat zamierzano zwoływać Sejm Konstytucyjny mogący zmienić ustrój.

Mimo pewnego wpływu ustroju angielskiego (choć Anglia nigdy nie posiadała spisanej ustawy zasadniczej) i amerykańskiego (1787), filozofii oświecenia i francuskiej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela (1789), Konstytucja 3 maja stanowiła dzieło polskiej myśli politycznej i odpowiadała potrzebom chwili. Ustawa przygotowywała społeczeństwo obywatelskie rozumiejące wolność nie jako anarchia, lecz popierające niezbędne przemiany w kraju.